

УДК: 631.1.016:330.341.

ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

А.А. Шевченко, О.П. Петренко

Одеський державний аграрний університет, м. Одеса

Н.А. Добрянська

Одеський національний політехнічний університет, м. Одеса

Анотація. В статті розглянуто необхідність інноваційного розвитку аграрних підприємств, наведено узагальнення та конкретизація поняття інноваційного розвитку та визначені напрямки інноваційного розвитку конкретного підприємства. Зумовлено комплекс заходів з подальшого дослідження: визначення сутності управління інноваційним розвитком аграрних підприємств; дослідження економічного змісту інноваційного розвитку; обґрунтування методичних засад оцінки інноваційного розвитку аграрних підприємств; прогнозування факторів інноваційного розвитку аграрних підприємств на перспективу.

Ключові слова: інновація, інноваційний розвиток, аграрне підприємство, ефективність, рослинництво, «no-till».

Вступ. В сучасних нестійких умовах функціонування національної економіки набуває актуальності забезпечення стійкого розвитку аграрного сектора з метою підвищення конкурентоспроможності української сільськогосподарської продукції на вітчизняному і світовому продовольчих ринках. Необхідність створення ефективного та конкурентоспроможного агропромислового комплексу держави зумовлює посилення ролі інноваційної діяльності у цій сфері, вдосконалення інноваційної політики, її адекватності стану та динаміці чинників внутрішнього та зовнішнього середовища, ефективне управління реалізацією програм і проектів аграрного виробництва. Рослинництво в цьому сенсі, відіграє провідну роль, так як виробляє понад 55%

всієї сільськогосподарської продукції країни і є важливим джерелом валютних надходжень в Україну. Застосування високовитратних, енергоємних технологій, технічно та технологічно застарілого обладнання викликає необхідність в інноваційному розвитку рослинництва на перспективу, що сприятиме ефективності та конкурентоспроможності цієї сфери аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень свідчить, що проблемам інноваційного розвитку виробництва продукції приділяли увагу багато вчених, таких як В.Г. Андрійчук, Ю.В. Бухвостов, І.О. Іртищева, М.Ю. Коденська, О.В. Кот, Б. Санто, Л.І. Федулова, Й. Шумпетер та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням учених зауважимо, що результати проведених досліджень не можуть повною мірою задовольнити потреби теорії і практики інноваційного розвитку рослинництва, що відображає необхідність подальших досліджень.

Метою дослідження є узагальнення та конкретизація поняття інноваційного розвитку аграрних підприємств та визначення напрямів інноваційного розвитку ПП «Агрофірма «Авангард» Білгород-Дністровського району Одеської області на перспективу.

Результати досліджень. На сучасному етапі розвитку економіки України, на нашу думку, пріоритетним напрямком повинна бути активізація інноваційної діяльності. Якщо інвестиційний розвиток передбачає використання раніше розроблених передових технологій, то інноваційний розвиток передбачає певний технологічний монополізм, впровадження останніх передових науково - технічних розробок.

Як зазначає В.Г. Андрійчук, життєвий цикл інновації триває доти, доки суб'єкти набувають конкурентних переваг [1, с. 593]. Отже, інноваційний розвиток забезпечується за рахунок впровадження виключно нових науково - технічних розробок, які забезпечують лідерство у виробництві нових продуктів, організації бізнес - процесів.

Значно зростає роль інновацій у сучасній економіці і для окремого підприємства. Інновації визначають його конкурентоспроможність,

продуктивність всіх його підсистем, перспективи розвитку та охоплюють увесь спектр його видів діяльності. Сам термін «інновація» активно використовується у різних аспектах, як у теорії, так і на практиці, як самостійно, так і для позначення ряду понять: інноваційний розвиток, інноваційний процес, інноваційна діяльність.

У роботі «Теорія економічного розвитку» Й.Шумпетер поставив інновації у центр теоретичної концепції розвитку, розглянув питання нових комбінаційних змін в економічному розвитку (тобто питання інновації) і дав опис інноваційного процесу. На його думку інновація – це процес втілення нових технологій, нових видів споживчих товарів, нових виробничих та транспортних засобів, нових джерел постачання та нових форм індустріальної організації [2, с. 127].

У сучасній економічній літературі, нормативних документах можна зустріти й інші підходи до визначення поняття інновації (табл. 1).

Отже, аналізуючи різні підходи до визначення поняття інновація, ми дійшли висновку, що її варто визначати, як продукт, послугу, технологію або форми організації людської діяльності, які мають ознаки новизни, одержані як результат наукових розробок та раціоналізаторських рішень, і їх запровадження та/або реалізація дають можливість одержати економічний, соціальний, екологічний ефекти.

На відміну від інших галузей, в аграрному секторі процес розробки інновацій відбувається більш повільно. Так, внаслідок суттєвої тривалості етапів розробки й апробації інновацій результати фундаментальних наукових досліджень у селекції сільськогосподарських культур дають максимальну віддачу через 15–20 років після початку їх фінансування, а в селекції порід тварин – через 20–30 і більше років [7]. Проведення наукових досліджень потребує ґрунтовних знань, витрат часу та відповідної матеріально-технічної бази, тому здійснюється переважно у науково - дослідних установах. При цьому найбільш поширеними інноваціями є нові сорти, гібриди рослин і породи

тварин, штами мікроорганізмів, марки і модифікації сільськогосподарської техніки, технології, хімічні та біологічні препарати, економічні розробки тощо.

Слід зазначити, що впровадження інновацій у виробничому підприємстві є безумовним чинником його розвитку, формування конкурентних переваг та постійного вдосконалення, утворює передумови саме інноваційного розвитку підприємства.

Таблиця 1

Трактування поняття «інновація»

Автор, нормативний документ	Трактування поняття
Санто Б.	Інновація – це такий суспільно-техніко-економічний процес, який через практичне використання ідей, винаходів приводить до створення кращих за своїми властивостями виробів та технологій, і, у випадку, коли інновація орієнтована на економічну вигоду, прибуток, її поява на ринку може принести додатковий дохід.
Бухвостов Ю.	Інновація є результатом праці, отриманим завдяки застосуванню нових наукових знань, що перетворюють процес функціонування та розвитку виробничо-господарської системи АПК у напрямку підвищення її ефективності, стійкості та системної якості відносин.
Кот О.	Інновація – це системні впровадження в аграрну сферу результатів науково-дослідницької роботи, що призводять до позитивних якісних та кількісних змін у характеристиці взаємозв'язків між біосферою та техносферою, а також поліпшують стан навколишнього середовища.
Андрійчук В.	Інновації – новостворені або кардинально удосконалені новації, які за ступенем впливу на результати діяльності суб'єктів господарювання принципово відрізняються від існуючих аналогів або ж не мають аналогів взагалі.
Закон України «Про інноваційну діяльність»	Інновації – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоспроможні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери

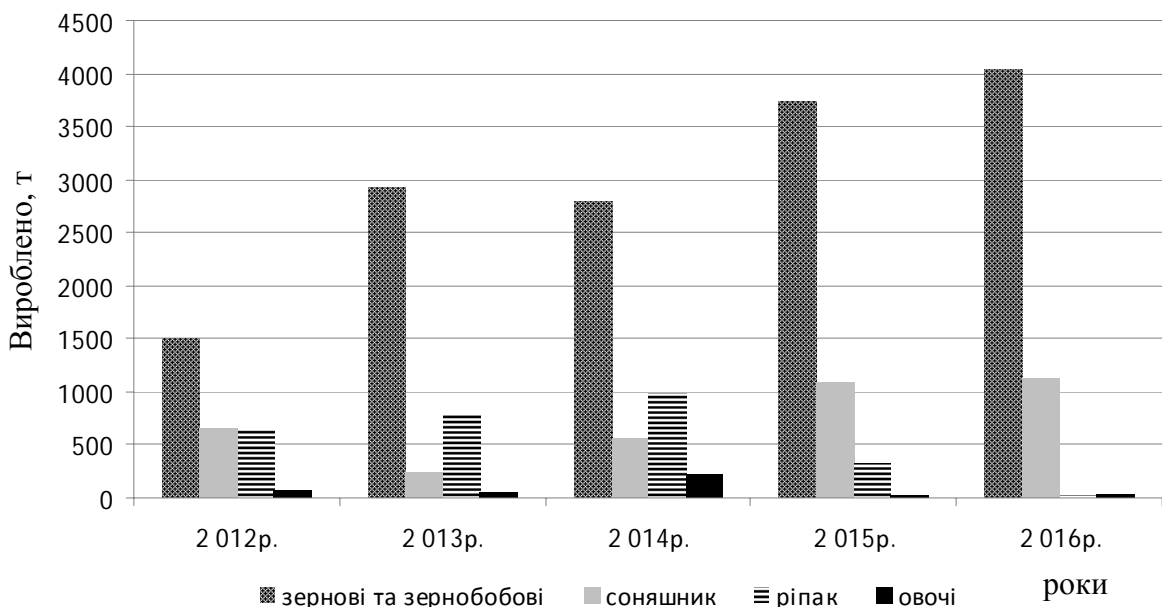
Джерело: узагальнено авторами на основі [3, 4, 5, 1, 6]

Необхідно відмітити, що поняття «розвиток» трактують у декількох основних аспектах: як процес, як сукупність змін та як результат [8, с. 89]. Розвиток за визначенням наданим у Енциклопедичному словнику – це безповоротна, спрямована, закономірна зміна матерії та свідомості; за формами – еволюційна або революційна; за напрямками - прогресивна або регресивна. Отже, ознаками розвитку, насамперед, є кількісні та якісні зміни. Л. Федулова

вважає, що характерним для інноваційного розвитку є зростання показників, забезпечених за рахунок реалізації інноваційних проектів і впровадження нововведень [9, с. 28-45]. Таке визначення потребує уточнення показників, зростання яких має забезпечуватися за рахунок впровадження нововведень.

Отже, на нашу думку інноваційний розвиток аграрних підприємств - це комплексне використання наукоємних факторів виробництва в технологічній, організаційній, економічній та управлінській діяльності для забезпечення стійковисокої конкурентоспроможності продукції аграрних підприємств на внутрішніх та зовнішніх ринках. Підкреслимо, що ми наголошуємо на виключній ролі інноваційного розвитку лише для забезпечення конкурентоспроможності продукції.

Можливості інноваційного розвитку нами було розглянуто на прикладі ПП «Агрофірма «Авангард», що розташоване в Білгород-Дністровському районі Одеської області. Галузь рослинництва є основною на підприємстві, вирішально формує кінцеві результати діяльності та має тенденцію до зростання. Це підтверджують данні рис.1, з яких спостерігаємо збільшення об'ємів виробництва зернових та зернобобових у 2,7 р. та зростання об'ємів виробництва насіння соняшника.

Рис. 1. Динаміка виробництва основних видів продукції у рослинництві в ПП «Агрофірма «Авангард»

Важливою складовою інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств є потужна матеріально-технічна база, яка б відповідала світовим стандартам і сучасним вимогам новітніх технологій, забезпечувала конкурентоспроможність аграрного сектора. Технічне оснащення аграрного виробництва є надзвичайно важливим з точки зору можливостей впровадження інтенсивних технологій виробництва, як у галузі рослинництва, так і в тваринництві.

За всіма цими параметрами Україна стоїть нижче від країн з розвинутим сільським господарством. Вітчизняні енергетичні засоби та сільськогосподарські машини за якістю відстають від світових на 2-3 покоління. Продуктивність у них нижча на 20-40%, а по окремим машинам – у десятки разів, при більших затратах праці на їх обслуговування та експлуатацію, вищій матеріаломісткості.

За екологічними параметрами більшість вітчизняних сільськогосподарських технічних засобів не відповідають навіть параметрам Євро-2, не кажучи вже про Євро-3, Євро-4, умови праці на них менш комфортні та менш безпечні. Через технічні несправності та фізичний знос щорічно не використовується третина тракторів та комбайнів, коефіцієнт їх готовності навіть у напружені періоди не перевищує 0,7.

З недостатнім рівнем технічного забезпечення пов'язують науковці НААН України низький рівень урожайності сільськогосподарських культур, який, незважаючи на підвищення, залишається нижчим в Україні від рівня розвинутих країн у 2-3 рази. Внаслідок низького рівня технічного забезпечення несвоєчасно та неякісно виконуються основні операції з вирощування і збирання врожаю. Наприклад, затримка операцій лушення, дискування, оранки та сівби на одну добу, згідно з узагальненими результатами вітчизняних досліджень, призводить до втрати врожаю різних сільськогосподарських культур відповідно: до 0,4 %, 0,5 %, 0,9 % і 1,5 %. Ще більш проблемним є питання своєчасності збирання с.-г. культур, зокрема, зернових. За

розрахунками вчених втрати врожаю при збиранні у 2014–2016 рр. становили щорічно більше 10 млн. т.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України, щорічні потреби в оновленні машинно-тракторного парку АПК становлять: 40 тис. одиниць тракторів (у т.ч. з тяговою силою типу Т-150 - 10 тис. од.), 7,5 тис. одиниць зернозбиральних комбайнів, 2,1 тис. одиниць кормозбиральних комбайнів, 50 тис. одиниць ґрунтообробних та посівних машин. Рівень зношеності техніки та обладнання у сільському господарстві станом на 01.05.2016 р. становив 70 % (у т. ч. тракторів – близько 78 %, зернозбиральних комбайнів – близько 72 %). Через фізичне зношення та технічні несправності щорічно не використовується 25-35 % тракторів, комбайнів та інших сільськогосподарських машин.

Основними машинами сільське господарство забезпечено лише на 40-50 %. Майже 85 % технічних засобів, що залишилися у сільськогосподарських підприємствах, відпрацювали по одному і більше нормативних строків, що призводить до грубих порушень технологічних регламентів вирощування сільськогосподарських культур. Як правило, цю техніку намагаються відремонтувати та використовувати надалі.

В Україні на 1000 га ріллі у 2016 р. припадало 8 тракторів, тоді як у Німеччині – 79,4, в Італії – 242,2, у Франції – 80, Польщі – 100. Відповідно в Україні на 1 трактор припадало 93 га ріллі, у Великобританії – 11,6, у Франції – 12,5, у Німеччині – 12,5, у Польщі – 10, в Італії – 5.

Системне дослідження управління інноваційним розвитком виробництва з позицій модернізації його техніко-технологічного оснащення передбачає проведення аналізу наявності сільськогосподарської техніки в господарстві. У 2016 році в порівнянні з 2014 роком енергетична потужність ПП «Агрофірма «Авангард» збільшилась на 2,4 % за рахунок зростання забезпеченості підприємства тракторами. Негативним є зниження забезпеченості підприємства комбайнами на 20 %. У 2016 році в наявності ПП «Агрофірма «Авангард» перебувало 4 комбайни: два – Дон – 1500 та два - Massey Ferguson.

Забезпеченість господарства вантажними автомобілями, плугами тракторними знизилась відповідно на 7,7 % та 50 %.

Результативність техніко-технологічної модернізації виробництва продукції рослинництва значною мірою залежить від системи застосування добрив, які сприяють збереженню родючості ґрунтів та підвищенню продуктивності зернових та зернобобових культур за умови неухильного дотримання технології їх внесення. Підприємство використовує органічні і мінеральні добрива на вирощуванні сільськогосподарських культур. У 2016 р. на 13,7 % скоротилось використання мінеральних добрив у розрахунку на 100 га ріллі в підприємстві, що негативно позначилось на рівні урожайності деяких культур.

Це підтверджує необхідність запровадження на підприємстві інноваційного розвитку виробництва продукції рослинництва. Останнім часом в системі землеробства українських сільськогосподарських підприємств накопичується досвід запровадження технології мінімальної обробки ґрунту «No-till». Ця технологія зменшує техніко-технологічний вплив на ґрунт, дозволяє кращим чином зберегти його природні властивості та наявні екосистеми, зменшити використання пального та скоротити викиди забруднюючих речовин в атмосферу. У сучасних умовах найбільша площа ріллі, яка обробляється за технологією «No-till», знаходиться у США - 26,5 млн. га або 19,7 % від всієї площі, яка обробляється. У деяких країнах питома вага площі, для якої запроваджена технологія нульової обробки ґрунту, є навіть більшою. За даними статистичних спостережень у Бразилії вона дорівнює 45 %, в Аргентині – 50 %, у Парагваї – 60 %. В Європі – 3,3 %, в Україні – не більше 2 %. У той же час в Україні за оцінками фахівців придатними для впровадження цієї технології є 15,1 % земель.

Ми пропонуємо в ПП «Агрофірма «Авангард» перейти на запропоновану ресурсозберігаючу технологію, реалізувати техніку, яка використовувалася для глибокої обробки ґрунту, закупити необхідну техніку.

Для удосконалення використання земель опрацьовані та запроваджуються в сільському господарстві нові прогресивні методи. Точне землеробство називають новим етапом розвитку агросфери, воно пов'язане з використанням геоінформаційних систем та бортових комп'ютерів, глобального позиціонування, управлінських і виконавських механізмів, здатних диференціювати способи обробки, норми внесення добрив, хімічних меліорантів і засобів захисту рослин у відповідність з неоднорідністю поля. Технології точного землеробства вважаються більш економними та ґрунтозахисними.

В галузі овочівництва в підприємстві пропонуємо впровадити мало об'ємні технології вирощування овочевих культур, в основі яких - вирощування овочів в малих обсягах тепличного субстрату (верховий торф, кокос, торфоплити сухого пресування, мінеральна вата). Імплементация у сільськогосподарському виробництві краплинного зрошення (особливо в овочівництві) дає можливість забезпечити оптимальний рівень вологості для рослин, економію води та електроенергії порівняно з традиційним поливом та відповідно матеріальних витрат, зменшення ерозії ґрунтів та можливості освоєння малопридатних для обробки земель. Одночасно обладнання для крапельного зрошення є дорогим, потребує постійного догляду при експлуатації. Але, як свідчить досвід передових підприємств, період окупності впровадження краплиного зрошення становить один рік.

Великого значення в інноваційному розвитку господарства займає застосування сучасного насіння [10, с.247]. В ПП «Агрофірма «Авангард» пропонуємо використання по озимій пшениці сорт Епоха Одеська, озимому ячменю – Герлох, кукурудзи на зерно – гібрид фірми Монсанта – ДК – 315, по соняшнику – гібрид – Армагідон, по озимому ріпаку – гібрид фірми Ленке – НПЦ – 9200. Усі зазначені сорти та гібриди мають високий потенціал урожайності сільськогосподарських культур у Білгород –Дністровському районі Одеської області.

На сьогодні перспективними напрямками інноваційного розвитку рослинництва є використання стимуляторів росту. Вони дозволяють значно зменшити норми внесення пестицидів, оскільки, посилюючи імунітет рослин, вони розкривають їх потенціал, сприяють реалізації закладених в організмі можливостей, у т.ч. необхідних імунних реакцій і життєвої енергії в цілому. При обробці стимуляторами росту Біолан та Біосил зерна та посівів озимої пшениці урожайність культури збільшується в середньому на 11,3–18,6 %, вміст білку – на 0,9–1,8 %. За рахунок використання стимуляторів росту при виробництві соняшнику Вимпел урожайність збільшується в середньому на 16,3–25,6 %, а вміст олії – на 0,3–0,5 %. Окупність витрат на стимулятори росту при виробництві озимої пшениці становить 4,67 грн., соняшнику – 14,25 грн., що свідчить про високий рівень ефективності застосування даних інновацій при виробництві продукції рослинництва.

Також вважаємо за необхідне в ПП «Агрофірма «Авангард» впровадити науково – обґрунтовану систему сівозмін і оптимізувати структуру посівних площ. Впровадження зазначених заходів позитивно вплинуть на показники економічної ефективності виробництва продукції рослинництва (табл. 2).

Таблиця 2

Проект економічної ефективності виробництва продукції рослинництва в ПП «Агрофірма «Авангард»

Показники	В середньому за 2014 – 2016 рр.	Проект на 2019 рік	Проект до середнього (+,-)
Отримано на 100 га ріллі, тис.грн.:			
- чистого доходу	1061,40	1881,70	820,30
- валового прибутку	505,60	1071,70	566,10
Отримано на 1 працівника, тис.грн.:			
- чистого доходу	832,50	1440,60	608,10
- валового прибутку	396,60	820,40	423,80
Виробнича собівартість реалізованої продукції, тис.грн.	7556,90	11163,00	3606,10
Отримано валового прибутку, тис.грн.	6873,90	14767,50	7893,60
Рівень рентабельності, %	91,00	132,30	41,30

Дані таблиці 2 свідчать про достатній рівень економічної ефективності та прибутковості розробленого плану інноваційного розвитку галузі рослинництва на перспективу.

Так, планується на 100 га ріллі збільшення розміру чистого доходу та валового прибутку у 2019 р. в порівнянні з середнім досягнутим рівнем за 2014 – 2016 рр. відповідно на 820,3 тис.грн. та 566,1 тис.грн.

Як наслідок, рівень рентабельності продукції рослинництва зросте на 41,3 % в порівнянні з середнім рівнем за 2014 - 2016 рр. і становитиме у 2019 році 132,3 %.

Пріоритетним напрямом сучасного етапу інноваційного розвитку є також впровадження енергозберігаючих технологій та технологій з використанням альтернативних джерел енергії. В нашій державі лише 2 % спожитої енергії від її загального обсягу одержується з біомаси, тоді як у Західній Європі - 10-12 %, а в ряді Скандинавських країн від - 17 до 40 %

Одним із варіантів джерел альтернативного енергозабезпечення є використання пелетів, які можуть вироблятися з біоенергетичних культур: зернових (соломи), міскантусу, енергетичної верби, свічграсу, цукрового сорго, а також з відходів деревообробки (тирси), стружки дерев, лушпиння соняшнику. Ми пропонуємо здійснити економію витрат при енергозабезпеченні підприємства за рахунок пелетів з лушпиння соняшнику та соломи зернових культур. За нашими розрахунками, якщо ПП «Агрофірма «Авангард» Білгород – Дністровського району Одеської області закупить лінію з виробництва пелет та організує їх виробництво, то інвестиційні витрати на цей проект становитимуть 1041,36 тис. грн., його щомісячні поточні витрати становитимуть 187,96 тис. грн., повна собівартість 1 т пелетів – 1248,1 грн., ціна реалізації 1400 грн за 1 т.

До витрат на закупівлю пелетів ми додаємо амортизацію придбаного котла, яка у розрахунку на опалювальний сезон становитиме 10 тис. грн. У випадку власного виробництва пелетів у підприємства після опалення такого приміщення ще залишиться 21 т., реалізація яких забезпечить надходження

коштів у розмірі 29,4 тис. грн., або які можуть бути використані на опалення інших приміщень. Отже, організація власного виробництва пелетів та використання їх для опалення, як показали розрахунки забезпечить найдешевший та надійний варіант опалення для підприємства та надходження додаткового прибутку.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Потреба постійного стійкого розвитку аграрного сектора в країні потребує проведення подальших науково прикладних досліджень, спрямованих на розробку комплексу заходів з: визначення сутності управління інноваційним розвитком аграрних підприємств; дослідження економічного змісту інноваційного розвитку; обґрунтування методичних засад оцінки інноваційного розвитку аграрних підприємств; прогнозування факторів інноваційного розвитку аграрних підприємств на перспективу. Створення ефективного та конкурентоспроможного аграрного виробництва в Україні можливо за рахунок систематичної, комплексної інноваційної діяльності аграрних підприємств за усіма напрямками та виваженої державної інноваційної політики в країні.

Література

1. Андрійчук В.Г. Економіка підприємств агропромислового комплексу: підручник / В. Г. Андрійчук. – К.: КНЕУ, 2013. – 779 с.
2. Шумпетер Й. Теория экономического развития: исследования предпринимательской прибыли, капитала, кредита и цикла конъюнктуры/ И.Шумпетер. - М.: Прогресс, 1982. – 455 с.
3. Санто Б. Инновация как средство экономического развития: учебник/ Б.Санто; пер. с венгер. – М.: Прогресс, 2005. – 376 с.
4. Бухвостов Ю.В. Детерминирующее воздействие инвестиций на формирование экономики инновационного типа (на примере аграрного сектора): дис. кандидата экон.наук/ Ю.В. Бухвостов. – М., 2009. – 261 с.
5. Кот О.В. Теоретичні аспекти інноваційного розвитку аграрного сектору економіки та його організаційно-економічне забезпечення/ О.В.Кот// Проблеми науки. – 2008. – № 9. – С. 30 - 37.

6. Про інноваційну діяльність: Закон України за станом на 04.07.2007 р. № 40-IV (зі змінами і доповненнями) / Верховна Рада України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.rada.gov.ua.
7. Іртищева І. О. Особливості інноваційних процесів у сільському господарстві / І. О. Іртищева // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.confcontact.com/2009_03_05/5_irtisheva.htm.
8. Коденська М.Ю. Методичні підходи до оцінки інноваційного продукту аграрної науки / М. Ю. Коденська, Н.М. Перепелиця. – К.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 75 с.
9. Федулова Л.І. Інноваційний розвиток: еволюція поглядів та проблеми сучасного усвідомлення / Федулова Л.І. // Економічна теорія. – 2013. – № 2. – С. 28-45.
10. Петренко О.П. Модернізація техніко-технологічного оснащення як інноваційна складова /О.П.Петренко, О.І Конопльова// Аграрний вісник Причорномор'я: збірник наукових праць. Економічні науки. – 2013. – Вип. 55.- С. 247-250.

АННОТАЦІЯ

Шевченко А.А., Петренко О.П., Добрянская Н.А. Инновационное развитие сельскохозяйственных предприятий

В статье рассмотрена необходимость инновационного развития аграрных предприятий, приведены обобщения и конкретизация понятия инновационного развития и определены направления инновационного развития конкретного предприятия. Обусловлено комплекс мер по дальнейшему исследованию: определении сущности управления инновационным развитием аграрных предприятий; исследованию экономического содержания инновационного развития; обоснование методических основ оценки инновационного развития аграрных предприятий; прогнозированию факторов инновационного развития аграрных предприятий на перспективу.

Ключевые слова: *инновация, инновационный развитие, аграрное предприятие, эффективность, растениеводство, «no-till».*

SUMMARY

Shevchenko A.A., Petrenko O.P., Dobryanska N.A. Innovative development of agricultural enterprises

The article considers the necessity of innovative development of agrarian enterprises, generalization and specification of the notion of innovative development are given and certain directions of innovative development of a concrete enterprise are specified. The set of measures for further research is stipulated: definition of the essence of management of innovative development of agrarian enterprises; research of economic content of innovation development; the substantiation of the methodological principles of the evaluation of innovative development of agrarian enterprises; forecasting of factors of innovative development of agrarian enterprises in the future.

Key words: *innovation, innovative development, agrarian enterprise, efficiency, plant growing, "no-till".*